

Accountantsverslag 2017

Accountantsverslag 2017
voor

Provincie Flevoland

17 april 2018

Provincie Flevoland
T.a.v. de Provinciale Staten van de provincie Flevoland
Postbus 55
8200 AB LELYSTAD

17 april 2018

Referentie: RMDWJDX/F6CY-101574765-32

Accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2017

Geachte leden van de Provinciale Staten,

Hierbij bieden wij u ons accountantsverslag aan dat door ons is opgesteld in het kader van onze opdracht om de jaarrekening 2017 van provincie Flevoland te controleren. Onze controle is uitgevoerd conform onze opdrachthevestiging van 12 september 2017. Dit verslag gaat in op de belangrijkste bevindingen uit de controle van de jaarrekening van provincie Flevoland.

Ons accountantsverslag bestaat uit vier delen. In deel 1 hebben wij een overzicht opgenomen van onze conclusies. In deel 2 worden de belangrijkste waarnemingen besproken die zijn voortgekomen uit onze controle. In deel 3 wordt een update gegeven aangaande de interne beheersing. Tot slot wordt in deel 4 nader ingegaan op de naleving van de voor provincie Flevoland relevante wet- en regelgeving.

Graag willen we de inhoud van dit verslag bespreken tijdens de vergadering met de commissie bestuur op 16 mei 2018. Mocht u in de tussentijd vragen hebben, dan kunt u uiteraard contact met ons opnemen.

Wij willen graag van deze gelegenheid gebruikmaken om u en uw medewerkers te bedanken voor de plezierige medewerking die we ervaren hebben tijdens onze werkzaamheden.

Hoogachtend,
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

drs. J.L. Smit RA
partner

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Thomas R. Malthusstraat 5, 1066 JR Amsterdam, Postbus 90357, 1006 BJ Amsterdam T: 088 792 00 20, F: 088 792 96 40, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414406), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226568), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsoverladden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze voorwaarden. PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. is een dochteronderneming van PricewaterhouseCoopers International Ltd. (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Inhoudsopgave

1. Ons oordeel over uw jaarrekening 2017 in één oogopslag
2. Nadere uitwerking van ons oordeel
  - 2.1. Een goedkeurende controleverklaring op getrouwheid en rechtmatigheid
  - 2.2. Flevoland kent een goede financiële positie
  - 2.3. Specifieke dossiers in de jaarrekening 2017 nader toegelicht
    - 2.3.1. De provincie monitort de financiële vaste activa adequaat
    - 2.3.2. Bijstorting nazorgfonds Flevoland op adequate wijze verwerkt in de jaarrekening
    - 2.3.3. Verwerking transacties inzake Nieuwland Erfgoed Centrum (NLE) adequaat

2.4. Er zijn in 2017 geen fraudegevallen geconstateerd

- 2.5. Wij hebben geen fouten geconstateerd in de SiSa-Bijlage
- 2.6. De door Gedeputeerde Staten gemaakte schattingen bij het opstellen van de jaarrekening laten een evenwichtig beeld zien

3. Onze visie op de interne beheersing

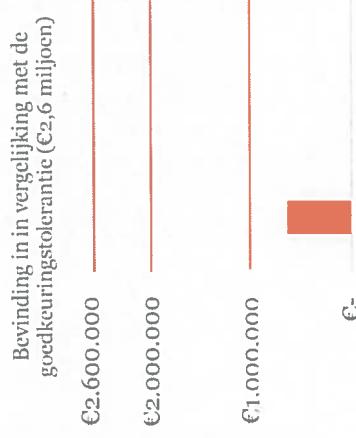
- 3.1. De geïdentificeerde controlierisico's zijn ongewijzigd
- 3.2. De belangrijkste onderwerpen uit de managementrapportage interim bevindingen samengevat
- 3.3. De interne beheersing rondom IT general controls is van adequaat niveau, enkele aandachspunten geconstateerd
- 3.4. Uitkomsten Data-analyse inkooopproces leiden niet tot aanvullende risico's voor de jaarrekeningcontrole

4. Naleving van de voor provincie Flevoland relevante wet- en regelgeving
- 4.1. Vennootschapsbelastingplicht: geen sprake van winstgevende belastingplichtige activiteiten in 2017
- 4.2. U voldoet aan de Wet Normering Topinkomens (WNT)
- 4.3. Eén bevinding geconstateerd met betrekking tot de naleving van de EU aanbestedingswet.
- 4.4. Uw jaarrekening is conform het Besluit Begroting en Verantwoording opgesteld
  - 4.4.1. De verslagleggingseisen rondom materiële vaste activa zijn aangepast
- 4.5. Wij waren gedurende de controle 2017 onafhankelijk

Bijlagen

1. Ons oordeel over uw jaarrekening 2017

Een goedkeurend oordeel bij uw jaarrekening

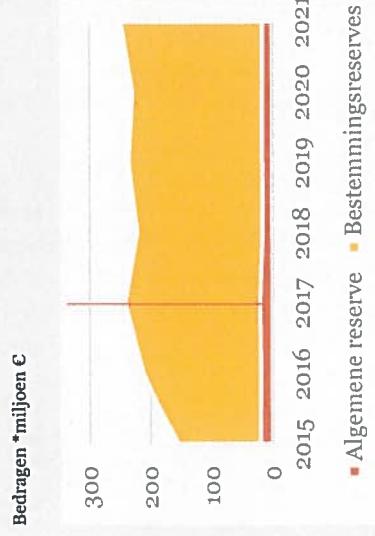

Het niveau van de interne beheersing

Wij zijn van mening dat de volwassenheid van de interne beheersing past bij omvang van de organisatie. De financiële basis/beheersing is hierbij blijvend goed te noemen. Flevoland werkt proactief aan het verder ontwikkelen van de interne beheersing.

Ontwikkeling financiële positie

Single Information Single audit (SiSa)

Is het bedrag aan bestedingen specifieke uitkeringen (subsidies) wat u dit jaar via de bijlage SiSa bij de jaarrekening verantwoordt aan het Rijk.

€23 miljoen

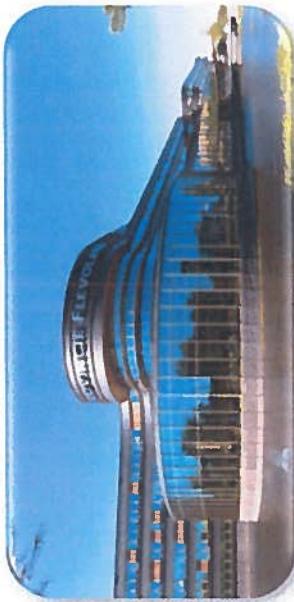
Fouten ■ Onzekerheden

Aantal specifieke uitkeringen Bevindingen

Geen 2

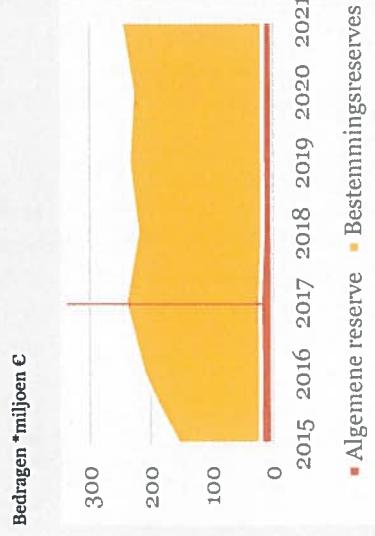
Uit onze controle komt één niet-gecorrigeerde bevinding naar voren voor wat betreft het aspect rechtmatigheid (zoals ook blijkt uit bovenstaande grafiek), die (ruim) past binnen de tolerantiegrenzen.

**Ordeel getrouwheid Goedkeurend
Ordeel rechtmatigheid Goedkeurend**

1. In één oogopslag 2017 in één oogopslag

Ontwikkeling financiële positie

Dit betreft de werkelijke vermogenspositie 2017, aangevuld met de begrote vermogensontwikkeling 2018 – 2021 uit uw meerjarenbegroting.

Wet Normering Topinkomens (WNT)
Uit onze controle van de WNT-titelching blijken geen bevindingen

U heeft twee topfunctionarissen verantwoord in de jaarrekening
 Beide topfunctionarissen waren heel 2017 bij u in dienst

U heeft in 2017 €0 ontslagvergoedingen boven de WNT-grens uitgekeerd

2. Nader uitwerking van ons oordeel

2.1. Een goedkeurende controleverklaring op getrouwheid en rechtmatigheid

Wij hebben het voornemen een goedkeurende controleverklaring te verstrekken

Wij hebben onze controle van de jaarrekening 2017 van provincie Flevoland afgerekend en hebben het voornemen een goedkeurende controleverklaring te verstrekken op de aspecten getrouwheid en rechtmatigheid, onder voorbehoud van goedkeuring van deze jaarrekening door het College van Gedeputeerde Staten.

De jaarrekening voldoet aan het BBV en het normenkader voor rechtmatigheid

De jaarrekening is opgesteld door het college van Gedeputeerde Staten van provincie Flevoland in overeenstemming met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Als onderdeel van onze controle en met betrekking tot de jaarrekening hebben wij:

- de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving beoordeeld; en
- de juistheid en de volledigheid van de toelichtingen beoordeeld; en
- de geschiktheid van het gebruikte normenkader voor rechtmatigheid beoordeeld.

Wij zijn van mening dat de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die het college van Gedeputeerde Staten heeft gehanteerd bij het opstellen van de jaarrekening 2017 aanvaardbaar zijn.

Jaarrekeningcontrole is opnieuw goed verlopen

De jaarrekeningcontrole 2017 is goed verlopen. Aan de voorkant heeft de provincie veel afstemming met ons gezocht. Dit heeft ervoor gezorgd dat het jaarrekeningtraject soepel is verlopen.

Er zijn geen ongecorrigeerde verschillen geconstateerd voor wat betreft het aspect getrouwheid.

Tijdens onze controle en tot de datum van dit verslag hebben wij een beperkt aantal controleverschillen geconstateerd. Deze verschillen zijn gecorrigeerd in de definitieve jaarrekening 2017. Voor een overzicht van de gecorrigeerde verschillen verwijzen wij naar bijlage A.1. in deze rapportage.

In onderstaande tabel hebben wij de ongecorrigeerde fouten en onzekerheden met betrekking tot het aspect getrouwheid opgenomen:

Controleverschillen getrouwheid:	Fouten	Onzekerheden	Toelichting
Ongecorrigeerde verschillen	€0	€0	
Ordeel			Goedkeurend

Er is één ongecorrigeerd verschil geconstateerd voor wat betreft het aspect rechtmatigheid

Jaarlijks voert provincie Flevoland rechtsmatigheidsonderzoeken uit volgens een met PwC afgestemd intern controlesplan. Op basis van deze onderzoeken en de door ons uitgevoerde controlewerkzaamheden, concluderen wij dat de verantwoorde baten, lasten en balansmutaties van provincie Flevoland tot stand zijn gekomen conform het door de Provinciale Staten vastgestelde normenkader en de wettelijke regels. Daarom hebben wij ten aanzien van rechtmatigheid een goedkeurend oordeel verstrekt. Bij de door uzelf uitgevoerde controles is één onrechtmataige besteding geconstateerd. Een dienst is niet conform de Europese Aanbestedingsrichtlijnen aangeboden, hetgeen u adequaat heeft toegelicht in uw jaarrekening. De waarde van het totale contract is als onrechtmatigheid in onze oordeelsvorming meegenomen. In onderstaand overzicht geven wij u inzicht in de geconstateerde fouten en onzekerheden op het aspect rechtmatigheid.

Controleverschillen rechtmatigheid:	Fouten	Onzekerheden	Toelichting
Ongecorrigeerde verschillen	€634	€0	
Ordeel			Goedkeurend

Geen onrechtmatigheden met betrekking tot programma-overschrijdingen

Als blijkt dat de gerealiseerde lasten zoals weergegeven in de programmarekening hoger zijn dan de geraamde bedragen met inbegrip van de laatste begrotingswijzigingen, kan er sprake zijn van onrechtmatische uitgaven. Voor een juiste oordeelsvorming is van belang in hoeverre de begrotingsoverschrijding past binnen het door de Staten geformuleerde beleid en/of wordt gecompenseerd door hogere opbrengsten. Het bepalen of, respectievelijk welke begrotingsoverschrijdingen onrechtmatisch zijn, is voorbehouden aan de Provinciale Staten. In het kader van het afliegen van verantwoording door het college aan de Provinciale Staten liggen de autorisatiebevoegdheden op het niveau van de programmaonderdelen. In het jaarverslag is een analyse van de verschillende financiële resultaten per programma en programmaonderdelen opgenomen. Wij hebben geen onrechtmatigheden met betrekking tot programma-overschrijdingen geconstateerd.

Er zijn geen fouten en onzekerheden in de SiSa-bijlage geconstateerd

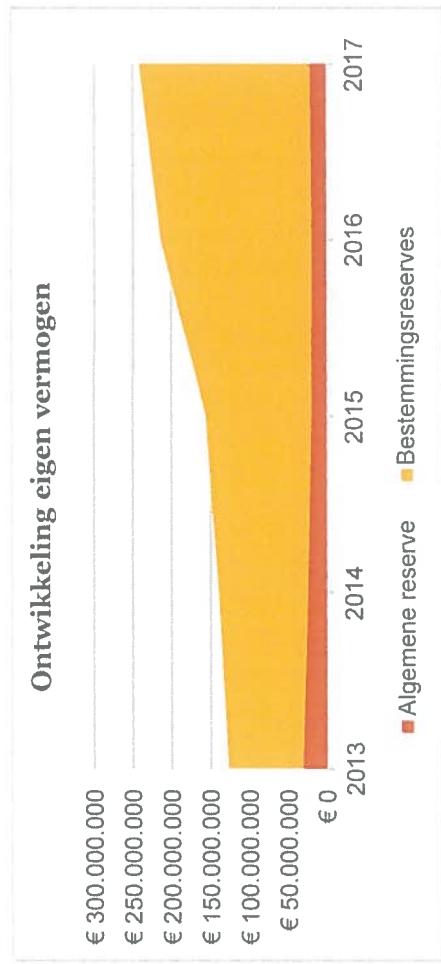
Jaarlijks is de SiSa-bijlage een onderdeel van uw jaarrekening. Via deze bijlage worden diverse rijks- en provinciale uitkeringen verantwoord. Daarmee vormt de SiSa-bijlage de basis voor afwikkeling van deze uitkeringen.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd met inachtneming van de specifieke instructies die door de Rijksoverheid zijn vastgelegd in de 'Nota verwachtingen accountantscontrole 2017'. Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado) gelden voor de SiSa andere, zwaardere, rapportering toleranies dan u als Staten in uw controleprotocol hebt opgenomen. Dit om ministeries in staat te stellen de specifieke uitkeringen vast te kunnen stellen en de Algemene Rekenkamer van informatie te voorzien.

Wij hebben bij onze controle van de SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2017 geen afwijkingen geconstateerd. In bijlage A.2. gaan wij nader in op de bevindingen per regeling.

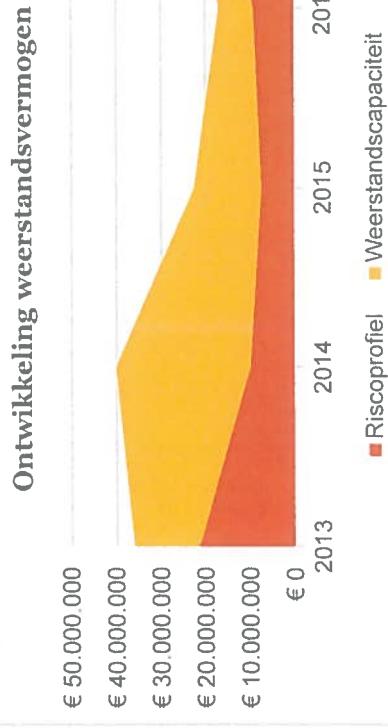
2.2. Flevoland kent een goede financiële positie

Uit de jaarrekening 2017 blijkt dat de financiële positie van Flevoland conform voorgaande jaren zeer goed is. Flevoland kent daarnaast een hoge eigen vermogenspositie. Hierbij is sprake van een algemene reserve en zijn er bestemmingsreserves ingericht. In de volgende grafiek is het verloop van het eigen vermogen van de provincie weergegeven:

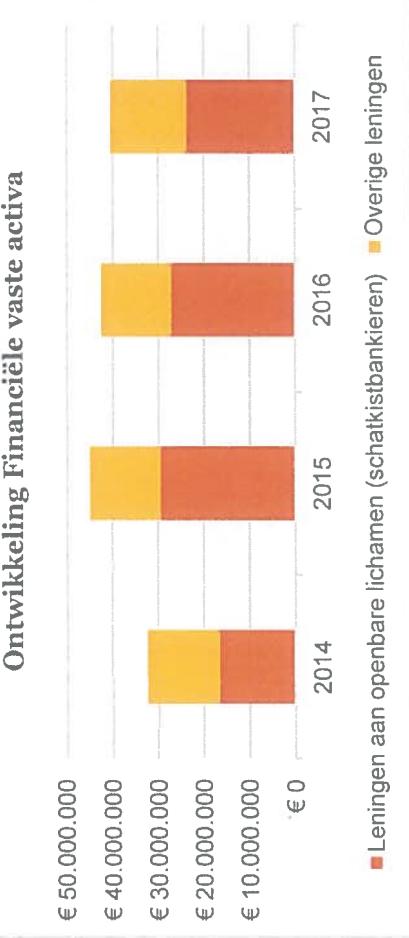

De afgelopen jaren is de reservepositie van de provincie sterk gestegen, voornamelijk als gevolg van gewijzigde verslaggevingssregels (waardoor bijdragen uit reserves niet meer direct in mindering gebracht mogen worden op activa).

De weerstandscapaciteit is ten opzicht van voorgaand jaar gestegen als gevolg van een verhoging van de algemene reserve. Bij de Zomernota 2017 is besloten de Algemene reserve met €5,0 miljoen te verhogen. Daarnaast is de reservepositie van provincie Flevoland zeer goed. In onderstaande grafiek is het verloop van het weerstandsvermogen van de provincie weergegeven:

In 2017 hebben Provinciale Staten enkele wijzigingen doorgevoerd in de bestuurlijke uitgangspunten van het risicomagementbeleid. Dit heeft geleid tot de Nota Risicomagementbeleid 2017. Op basis van deze nota is de provincie in staat risico's beter te kwantificeren en te monitoren om vervolgens passende maatregelen te kunnen nemen. Deze nieuwe systematiek leidt in 2017 tot een verhoogd risicoprofiel (16,4m t.o.v. 9,2m in voorgaand jaar). De weerstandsratio (weerstandscapaciteit t.o.v. het risicoprofiel) is 1,4. Dit ligt binnen de vastgestelde bandbreedte zoals opgenomen de Nota Reserves en Voorzieningen 2015-2019.

Geen signalen aanwezig omtrent niet-inbaanbaarheid van de lening aan C.V. Airport Garden City

C.V. Airport Garden City is een 100% dochter van de deelneming N.V. OMALA. Provincie Flevoland bezit 33,3% van de aandelen van deze N.V., deze aandelen hebben een nominale waarde van €1,0 miljoen. De totale omvang van de lening aan C.V. Airport Garden City is ultimo 2017 €5,7 miljoen. Dit bevat een stijging van €1,2 miljoen ten opzichte van 2016. In februari 2018 heeft C.V. Airport Garden City reeds een bedrag van €2,5 miljoen vervroegd afgelost.

2.3. Specifieke dossiers in de jaarraking

2017 nader toegelicht

2.3.1. De provincie monitort de financiële vaste activa adequaat

De financiële vaste activa in de jaarraking zijn in 2017 op totaal niveau afgenomen. In 2017 is de totale omvang van de financiële vaste activa €40,4 miljoen (2016: €42,7 miljoen). De financiële vaste activa zijn in hoofdlijnen te verdelen in leningen in het kader van schatkistbankieren en overige leningen. Met name deze laatste categorie kent verschillende waarderingsrisico's.

Onderstaande grafiek geeft een beeld van de samenstelling van de financiële vaste activa in 2017 en vorige jaren. In deze paragraaf lichten wij enkele posities binnen de financiële vaste activa toe.

De leningen aan openbare lichamen nemen af

De leningen aan openbare lichamen (gemeenten) in het kader van schatkistbankieren zijn ten opzichte van 2015 afgenomen met een bedrag van €3,3 miljoen tot een bedrag van €23,9 miljoen. De provincie heeft geen nieuwe leningen verstrekt. De vier reeds bestaande leningen zijn gedurende 2017 voor een deel afgelost, conform het afgesproken aflossingsschema.

Afwaardering van lening DE-on ter hoogte van het negatief eigen vermogen van DE-on

De stichting DE-on is in 2014 opgericht met het doel de energietransitie van traditionele energie naar duurzame energie in de provincie te versnellen.

Om dit doel te bereiken worden verschillende projecten uitgevoerd.

De financiering van deze stichting komt volledig ten laste van provincie Flevoland. Deze financiering bestaat uit een subsidie van €0,3 miljoen en een lening van €6,5 miljoen met een looptijd van 20 jaar. Dit betekent dat de lening uiterlijk 31 december 2034 volledig afgelost dient te worden.

Jaarlijks dient de provincie in te schatten hoe groot de kans is dat de lening in de toekomst niet teruggedraagt zal worden. Op dit moment is de provincie Flevoland van mening dat er nog geen signalen aanwezig zijn voor mogelijke oninbaarheid van de lening. Wel is de provincie van mening uit voorzichtigheid een voorziening te moeten vormen ter hoogte van het negatief eigen vermogen van stichting DE-on. De provincie is nagenoeg de enige schuldeiser van de DE-on waarbij de stichting een groot deel van de ontvangen middelen nog in kas heeft. Daarentegen is er wel sprake van een negatief eigen vermogen per balansdatum, welke ultimo 2017 totaal €-178.000 bedraagt (saldo ultimo 2016 + verwacht resultaat 2017). Mocht DE-on overhoop beëindigd of geliquideerd worden zal de lening naar verwachting ter hoogte van dit bedrag in ieder geval niet inbaar zijn. De provincie is van mening dat voorzichtigheidshalve de lening voorzien dient te worden voor een bedrag van €178.000. Wij zijn het eens met de conclusies van de provincie. Ter afdekking van een eventueel invorderingsrisico was reeds een oormerk opgenomen in de reserve. Strategische projecten, de getroffen voorziening is hierop in mindering gebracht.

Onzekерheid rondom de lening aan Stichting Thuishaven (Reedewaard)

De lening aan Stichting Thuishaven vraagt jaarlijks extra aandacht omdat de stichting (nog) niet in staat is om aan haar aflossingsverplichting te voldoen. Ook de opgebouwde verschuldigde rente is tot op heden niet betaald.

De provincie heeft de situatie ten behoeve van de jaarraking 2017 opnieuw beoordeeld. De vooruitzichten blijven aangaande Reedewaard zijn optimistisch, de benodigde kasstromen blijven echter achter. De provincie is van mening dat de waardering van de verstrekte lening ten hoogte van €1.950.000 (nominaal waarde) adequaat is. Belangrijkste zekerstelling binnen Reedewaard is het pand. Op basis van een taxatie van het pand verwacht Flevoland dat een eventuele verkoop voldoende ophoert om tot aflossing over te kunnen gaan. Tevens is het financiële risico afgedeekt door een getroffen oormerk in de reserve IFA. Voor de achterstallige rente zijn geen directe zekerheden gesteld. Daarnaast staat het volledige bedrag van €433.000 nog open. Vanwege de onzekerheid en het ontbreken van toereikende garanties voor het rentedeel voorziet Flevoland het gehele rentebedrag door het verhogen van de voorziening wegens oninbaarheid overige vorderingen. Wij hebben de bovengenoemde inschatting van de provincie beoordeeld. Wij zijn van mening dat deze inschatting adequaat is.

2.3.2. Bijstorting nazorgfonds Flevoland op adequate wijze verwerkt in de jaarraking

In 2005 is door de exploitant van Het Friese Pad een nieuwe (goedkopere) afdichtingstechniek gebruikt. De kosten die hiermee bespaard zouden worden (€1,3 miljoen) zijn voorzichtigheidshalve gereserveerd binnен het doelvermogen Friese Pad. Dit bedrag – verhoogd met 5,0% rente vanaf de sluitingsdatum – zal conform toenmalige afspraken alsnog worden uitgekeerd aan de voormalige aandeelhouders, indien tien jaar na oplevering van de afdichting (in 2018) blijkt dat de totale levensduur van de afdichting niet vijftig, maar vijfenzeventig jaar bedraagt. Gezien de ervaringen met het beheer in de jaren na sluiting is de inschatting van de provincie dat de levensduur inderdaad vijfenzeventig jaar zal bedragen en er derhalve sprake is van een terugbetalingsverplichting. Het totaal terug te betalen bedrag is dan €1,8 miljoen (€1,3 miljoen + 5% rendement). Aan het hiervoor gereserveerde bedrag (€1,3 miljoen) is jaarlijks het werkelijke rendement toegevoegd (3,6%). Het tekort in de voorziening bedraagt daarom het verschil tussen de noodzakelijke groei op basis van de gemaakte afspraken (5% per jaar) en de werkelijke jaarlijkse toename (gemiddeld 3,6%), zijnde €164.000. Omdat deze stortplaats gesloten is draagt de provincie volledig het risico van eventuele tekorten in het doelvermogen. Op basis hiervan is een transitorische schuld opgenomen in de jaarraking van provincie Flevoland. Wij zijn het eens met bovengenoemde verwerkingswijze in de jaarraking van provincie Flevoland.

2.3.3. Verwerking transacties inzake Nieuwland Erfgoed Centrum (NLE) adequaat

Wij hebben vastgesteld dat de verwerking van het onroerend goed inzake NLE conform de reeds voorgestelde verwerkingswijze heeft plaatsgevonden. In 2017 is het onroerend goed van NLE overgenomen voor een bedrag van €5,3 miljoen. De daadwerkelijke waarde van het onroerend goed wordt geschat op €2,9 miljoen. Het verschil tussen aanschafbedrag en daadwerkelijke waarde is in 2017 afgeboekt (conform genomen Statenbesluit).

2.4. Er zijn in 2017 geen fraudegevallen geconstateerd

Fraude, fouten en niet-naleving van wet- en regelgeving

De verantwoordelijkheid voor de jaarrekening berust bij het college en de directie. Uit dien hoofde is het college en de directie verantwoordelijk voor het beschermen van het vermogen van de organisatie, het voeren van een afdoende financiële administratie en het in stand houden van een geschikt systeem van interne beheersing (waaronder procedures voor het waarborgen van de betrouwbaarheid en continuïteit van geautomatiseerde systemen en het voorkennen en opsporen van fraude, overige onregelmatigheden en fouten en niet-naleving van wet- of regelgeving). Wij hebben onze controle zodanig ingericht dat wij een redelijke mate van zekerheid verkrijgen dat de jaarrekening in zijn geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat die het gevolg is van fraude of fouten.

Onze controle bestond niet uit een uitvoerige controle van transacties zoals noodzakelijk zou zijn om fouten of fraude die niet hebben geleid tot materiële afwijkingen in de jaarrekening te kunnen opsporen. Het dient te worden onderkend dat het controleproces inherente beperkingen kent. Als gevolg van de aard van fraude, met name wanneer daarbij sprake is van verhulling door samenzwering en vervalsing van documenten, is het mogelijk dat bij een controle die is opgezet en uitgevoerd in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlestandaarden materiële fraude niet wordt ontdekt.

Hoewel doeltreffende interne beheersingsmaatregelen het risico, dat fouten en fraude zich voordoen of onontdekt blijven, doen afnemen, wordt dit risico hiermee niet weggenomen. Wij kunnen daarom niet garanderen dat eventuele fouten of gevallen van fraude ontdekt worden. Gegeven de inherente beperkingen van het controleproces en het interne beheersingssysteem kan en mag er niet op vertrouwd worden dat ons onderzoek alle fouten of gevallen van fraude aan het licht zal brengen.

Tijdens onze controle van de jaarrekening 2017 hebben wij geen aanwijzingen voor fraude geconstateerd.

2.5. Wij hebben geen fouten geconstateerd in de SiSa-Bijlage

Gedurende de controle hebben wij de SiSa-bijlage gecontroleerd, hierbij hebben wij geen bevindingen geconstateerd. Zie voor een overzicht van de door ons verrichte werkzaamheden bijlage A.2.

2.6. De door Gedeputeerde Staten gemaakte schattingen bij het opstellen van de jaarrrekening laten een evenwichtig beeld zien

Bij het opstellen van de jaarrrekening dient het college van Gedeputeerde Staten belangrijke schattingen ten aanzien van de verslaggeving toe te passen en toe te lichten. We hebben de schattingen die het college heeft gemaakt bij het opstellen van de jaarrrekening 2017 beoordeeld. De onderstaande tabel geeft een overzicht van onze bevindingen met de bijbehorende motivering.

Belangrijkste schattingen	Bewijdingen		Toelichting
	2017	2016	
Waardering grond	●	●	De provincie heeft ultimo 2017 gronden op de balans staan voor een bedrag van €1,9 miljoen. Hierop is een voorziening getroffen van €1,1 miljoen wat leidt tot een waardering van gronden voor een bedrag van €0,8 miljoen, dit is conform voorgaand jaar. Onze conclusie is dat deze voorziening adequaat is getroffen.
Afschrijvingen materiële vaste activa economisch nut	●	●	De materiële vaste activa met economisch nut worden conform de financiële verordening lineair afgeschreven. Wij hebben hierbij geen bevindingen geconstateerd en zijn het eens met de afschrijvingsmethodiek van de provincie.
Afschrijvingen materiële vaste activa maatschappelijk nut	●	nvt	Als gevolg van gewijzigde BBV-regels worden bijdragen uit reserves niet meer direct in mindering gebracht op deze investeringen. Deze bedragen worden met ingang van 2017 gestort in de nieuwe reserve Dekking afschrijvingslasten, van waaruit de toekomstige (hogere) kapitaallasten gedekt kunnen worden. Wij hebben hierbij geen bevindingen geconstateerd en zijn het eens met de afschrijvingsmethodiek van de provincie.
Waardering kapitaalverstrekkingen en leningen aan deelnemingen en overige verbonden partijen	●	●	De provincie heeft verschillende leningen verstrekt aan deelnemingen en overige verbonden partijen. Jaarlijks toetsen wij de waardering van deze kapitaalverstrekkingen. Op basis van deze toetsing hebben wij geconcludeerd dat de inschattingen van het college evenwichtig zijn. De lening inzake DE-on is deels voorzien (zie paragraaf 2.3). Wij zien geen noodzaak tot het treffen van aanvullende voorzieningen. Wij willen u er wel op wijzen dat het belangrijk is om de inbaarheid van deze posities te blijven monitoren.
Waardering uitzettingen < 1 jaar	●	●	De provincie heeft diverse vorderingen openstaan per 31 december 2017. Voor eventuele dubieuze vorderingen heeft de provincie een voorziening gevormd. Wij hebben deze voorziening adequaat gevormd is.
Voorziening reorganisatie bedrijfsvoering	●	●	De voorziening getroffen in het kader van de reorganisatie bedrijfsvoering is door ons als evenwichtig ingeschat. Het grootste deel van de reorganisatie is voltooid. Het restant van de voorziening dient ter dekking van bestaande meerjarige afspraken in het kader van de reorganisatie bedrijfsvoering.

Voorziening pensioen/uitkeringen GS		In de jaarrekening 2017 is een voorziening pensioen/uitkeringen GS (APPA) verantwoord van €7,5 miljoen. De voorziening is gebaseerd op zogenaamde 'RTK'-grondslagen, omdat deze het beste aansluiten op de marktwaarde van de pensioenvoorziening. Deze grondslagen zijn als volgt: <ul style="list-style-type: none"> • rekenrente : RTS (=rente termijn structuur) per 31 december 2017 voor pensioenfondsen zoals gepubliceerd door DNB (zie bijlage); • sterfte: AG Prognosetafel 2016 met ervaringssterfte (leeftijdsterugstelling van een jaar voor zowel mannen als vrouwen) een leeftijdsverschil M-V van drie jaar; • excasso-opslag 2,00 %.
		Wij hebben uw APPA berekening herrekend en concluderen hierbij dat de APPA voorziening adequaat verantwoord is in de jaarrekening.
Voorziening personeel NLE	●	In 2016 is een voorziening getroffen die betrekking heeft op de garantstelling voor personeel van NLE. Deze voorziening is per 31 december 2017 opnieuw beoordeeld. Onze conclusie is dat deze voorziening voldoende onderbouwd is en terecht is gevormd. De inschatting van de provincie is evenwichtig.
Overige voorzieningen	●	Wij hebben de overige voorzieningen gecontroleerd. Onze conclusie is dat deze voorzieningen consequent gevormd en voldoende onderbouwd zijn.
Waardering van schulden met een looptijd < 1 jaar	●	Wij hebben de schulden met een looptijd korter dan een jaar gecontroleerd. Onze conclusie is dat deze schulden consequent gevormd worden en voldoende onderbouwd zijn.
Transitorische posten	●	Wij hebben de transitorische posten gecontroleerd. Onze conclusie is dat deze transitorische posten consequent gevormd worden en voldoende onderbouwd zijn.
Controleverschil	Voorzichtig ●	Evenwichtig ●
	Optimistisch ●	Controleverschil ●

Anvaardbare breedte – gebaseerd op materialiteitsoverwegingen

3. Onze visie op de interne beheersing

3.1. De geïdentificeerde controlierisico's zijn ongewijzigd

Startpunt voor onze jaarrekeningcontrole is een risicoanalyse waarop wij in ons controleaanslag baseren. Bij de controle van de jaarrekening 2017 hebben wij in ons auditplan 2017 de onderstaande controlierisico's gesignaleerd:

- fraude (doorbrekingen van de interne controle door het management en opbrengstverantwoording vormen een verhoogd risico in alle controles);
- europeese aanbestedingen;
- de WNT verantwoording;
- waardering APPA voorziening;
- waardering Financiële vaste activa.

Onze risicoanalyse is ongewijzigd gebleven ten opzichte van de risico's die wij hebben geïdentificeerd tijdens de planningsfase van de controle.

3.2. De belangrijkste onderwerpen uit de managementrapportage interim bevindingen samengevat

Onze bevindingen omtrent uw interne controlemgeving hebben wij verwoord in onze management letter van 6 december 2017. De provincie Flevoland heeft op adequate wijze opvolging gegeven aan de belangrijkste interim-bevindingen.

Wij zijn van mening dat de volwassenheid van de interne beheersing past bij de omvang van de organisatie. De financiële basis/beheersing is hierbij blijvend goed te noemen. Flevoland werkt proactief aan het verder ontwikkelen van de interne beheersing. Een onderdeel hiervan zijn de interne controles die binnen de provincie worden uitgevoerd. Deze zijn op een blijvend goed niveau.

3.3. De interne beheersing rondom IT general controls is van adequaat niveau, enkele aandachtspunten geconstateerd

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole 2017 hebben wij IT audit werkzaamheden uitgevoerd waarbij wij de IT General Controls (ITGC's) voor het financiële systeem Coda hebben beoordeeld bij de provincie Flevoland. Ten tijde van de interim werkzaamheden hebben wij u geïnformeerd over de geconstateerde bevindingen met betrekking tot de ITGC's. Aanvullend hebben wij u toen geïnformeerd over het belang van informatiebeveiliging en de Algemene Verordening Gegevensbescherming ('AVG') waarop per 25 mei gehandhaafd zal worden. Wij benadrukken het belang om voldoende voortgang te houden in het implementeren van maatregelen om te voldoen aan deze wetgeving.

In februari 2018 hebben wij update werkzaamheden uitgevoerd aangaande de ITGC's voor Coda. Hierbij hebben wij vastgesteld dat het voorkomt dat er niet tijdig wordt gemeld dat medewerkers uitdienst zijn getreden. Daarnaast zijn de overige aandachtspunten in lijn met de bevindingen zoals gerapporteerd tijdens de interim rapportage:

- aanscherpen autorisatiebeheerproces en periodieke controle autorisaties;
- generieke accounts met uitgebreide rechten aanwezig binnen Coda en Beaufort;
- binnenv Coda kunnen functioneel beheerders onder een andere gebruiker inloggen;
- wijzigingsbeheerproces voor Beaufort kan worden verbeterd.

Bovengenoemde heeft niet geleid tot fouten en/onregelmatigheden in de jaarrekening.

3.4. Uitkomsten Data-analyse inkoopproces leiden niet tot aanvullende risico's voor de jaarrekeningcontrole

Per jaareinde hebben wij een data-analyse uitgevoerd op functiescheiding in het inkoopfactuurverwerkingsproces. Hierbij hebben wij vastgesteld dat bij het registreren, controleren en goedkeuren van inkoopfacturen altijd twee verschillende personen betrokken zijn. Wel worden in een aantal gevallen twee van de drie stappen door één dezelfde persoon uitgevoerd. Aanvullend worden in sommige gevallen acties uitgevoerd onder een generiek account (bijvoorbeeld 'IFA'), hierdoor is niet inzichtelijk welke medewerker deze actie heeft uitgevoerd. Wij bevelen aan om zoveel mogelijk gebruik te maken van gepersonaliseerde accounts en de processtappen door verschillende medewerkers uit te laten voeren.

Daarnaast is vastgesteld dat een drietal facturen zijn geregistreerd door medewerkers die betaalvoorstellen in Coda kunnen genereren. Dit is gezien hun functie niet wenselijk en wij adviseren deze rechten van deze medewerkers te ontnemen, om functiescheiding te borgen. Wel hebben wij vastgesteld dat bij deze facturen functiescheiding aanwezig is tussen het registreren en goedkeuren van de desbetreffende factuur.

Bovengenoemde uitzonderingen zijn gecommuniceerd en opgevolgd. Op basis hiervan hebben wij geen additioneel risico en geen onregelmatigheden aangaande de jaarrekening geconstateerd.

4. Naleving van de voor provincie Flevoland relevante wet- en regelgeving

4.1. Vennootschapsbelastingplicht: geen sprake van winstgevende belastingplichtige activiteiten in 2017

De vennootschapsbelasting (VPB) blijft in het aankomend jaar een onzekere factor. Landelijk speelt de onzekerheid dat de Belastingdienst überhaupt nog geen definitieve uitspraken heeft gedaan over de VPB bij provincies en gemeenten. Provincie Flevoland heeft onderzoek verricht naar mogelijke belastingplichtige activiteiten. Deze activiteiten waren gedurende 2016 en 2017 niet winstgevend. Op basis van deze uitgangspunten is geen vennootschapsbelastingsschuld verwerkt in de jaарrekening 2017 (conform 2016). Dit is ook nader toegelicht in de jaарrekening 2017.

4.2. U voldoet aan de Wet Normering Topinkomens (WNT)

De WNT-verantwoording van provincie Flevoland is opgenomen in de toelichting van de jaарrekening. In 2017 hebben er geen wijziging plaatsgevonden op de posities van uw topfunctionarissen. Provincie Flevoland kent hierbij twee topfunctionarissen (de griffier en de provinciesecretaris). Uit onze controle van de WNT-verantwoording zijn geen tekortkomingen gebleken.

Wel hebben wij vastgesteld dat de verantwoordde bezoldiging in voorgaand jaar abusievlijk te hoog gepresenteerd is. De provincie heeft de vergelijkende cijfers in de WNT-verantwoording aangepast en deze aanpassing adequaat toegelicht. Er is overigens geenszins sprake van een onverschuldigde betaling.

4.3. Eén bevinding geconstateerd met betrekking tot de naleving van de EU aambestedingswet.

Op basis van de uitgevoerde detailwerkzaamheden om vast te stellen in hoeverre de provincie heeft voldaan aan de Europese aambestedingsregels is één bevinding boven de door ons gehanteerde rapporteringstolerantie geconstateerd. Dit betreft een opdracht die na meerdere uitvragen uiteindelijke ten onrechte niet Europees is aangeboden. Deze bevinding is door de interne controlefunctie geconstateerd. Omdat de opdracht reeds gegund is kan de rechtmatigheidsfout welke is ontstaan niet worden gecorrigeerd. Dit leidt derhalve tot een rechtmatigheidsfout van €634.000,- (totale opdrachtwaarde). Naast genoemde bevindingen hebben wij geen aanvullende bevindingen geconstateerd.

4.4. Uw jaарrekening is conform het Besluit Begroting en Verantwoording opgesteld

Het college van Gedeputeerde Staten van provincie Flevoland heeft de jaарrekening opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Als onderdeel van onze controle en met betrekking tot de jaарrekening hebben wij:

- de aanvaardbaarheid van de toegepaste grondslagen voor financiële verslaggeving beoordeeld; en
  - de juistheid en de volledigheid van de toelichtingen beoordeeld.
  - het verplicht activeren van activa met maatschappelijk nut gecontroleerd.
- In de onderstaande paragraaf hebben we deze toegelicht.
- Het opnemen van het overzicht taakvelden als onderdeel van de jaарrekening gecontroleerd.
- Het toepassen van de notities taakvelden en rente gecontroleerd.

Wij zijn van mening dat de grondslagen voor waardering en resultaatbepaling die het college heeft gehanteerd bij het opstellen van de jaарrekening 2017 aanvaardbaar zijn. Daarbij voldoet de jaарrekening aan het BBV.

4.4.1. De verslagleggingseisen rondom materiële vaste activa zijn aangepast

In 2017 zijn een aantal wijzigingen doorgevoerd in de verslaggevingsregels voor gemeenten en provincies (het BBV). Een belangrijke wijziging die ook impact heeft op de provincie Flevoland is de verplichting om materiële vaste activa met maatschappelijk nut (bijvoorbeeld wegen) ook te activeren vanaf 1 januari 2017. Flevoland deed dit in het verleden reeds, maar bracht bijdrage uit reserves daarbij direct in mindering op de investeringen. Deze mogelijkheid is eveneens komen te vervallen. De netto-investering is hiermee hoger dan voorheen gebruikelijk. Deze wijziging was reeds in de door Provinciale Staten vastgestelde programmabegroting 2017 adequaat verwerkt.

4.5. Wij waren gedurende de controle 2017 onafhankelijk

We hebben onze naleving van de externe standaarden, het wereldwijde onafhankelijkheidsbeleid van PwC en de met u gesloten overeenkomst met betrekking tot onze dienstverlening in 2017 bewaakt en bevestigen dat we aan deze onafhankelijkheidsverplichtingen hebben voldaan en voldoen.

Bijlagen

A.1. Samenvatting gecorrigeerde verschillen

Onderstaand hebben wij een overzicht opgenomen van onze bewijdingen van uw jaarrekening 2017.

Overzicht van gecorrigeerde verschillen

#	Omschrijving	Jaarrekeningpost	Programmarekening		Balans Credit €'000
			Debet €'000	Credit €'000	
1	Een bijdrage van €481.000 werd verantwoord als vooruit ontvangen bedrag, terwijl deze bijdrage pas in 2018 is ontvangen en dus ook nog als vordering op de balans stond. Deze moeten derhalve gesaldeerd worden.	Vorderingen openbare lichamen			481
2	Vastgesteld dat een factuur zowel als overige schuld positie als vooruitbetaalde kosten is verantwoord. Factuur heeft betrekking op 2018, derhalve dient deze in 2018 verantwoord te worden.	Overige schulden Overlopende activa			191
Effect op het rekeningsresultaat na bestemming			0	0	0

A.2. Single information Single audit (SiSa)

Wij hebben in onze controle specifieke werkzaamheden verricht om een oordeel te kunnen geven over de getrouwheid en rechtmatigheid van de financiële verantwoordingeninformatie in de bijlage inzake SiSa bij de jaarrekening 2017 van provincie Flevoland. Onze werkzaamheden varieerden van het beoordelen van de interne beheersing tot het uitvoeren van detailcontroles. In de bijlage bij de jaarrekening zijn twee typen indicatoren opgenomen:

- Indicatoren (bedragen en andere kwantitatieve gegevens, veelal prestatie-indicatoren), die van invloed zijn op de financiële vaststelling.
- Indicatoren, zonder invloed op de financiële vaststelling.

Voor de eerste indicator geldt dat er een relatie is tussen de jaarrekening en de bijlage. Wij hebben op deze indicatoren een reguliere rechtmatigheidscontrole uitgevoerd en indien specifiek gevraagd, is de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld. De tweede indicator heeft normaliter geen directe relatie met de provinciale jaarrekening. Deze indicatoren zijn noodzakelijk voor het departementale jaarverslag. Bij deze indicatoren hebben wij alleen de deugdelijke totstandkoming van de indicator beoordeeld en dus niet de rechtmatigheid vastgesteld.

Voor de bevindingen uit onze controle gelden op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden ('Bado') zwaardere rapporteringstolerances dan voor andere onderdelen van de reguliere jaarrekening.

In dit rapport van bevindingen hebben wij per specifieke uitkering fouten en onzekerheden, boven een vastgestelde financiële grens, opgenomen voor zover deze niet door de provincie zijn gecorrigeerd. De financiële grens is afhankelijk gesteld van de omvangsbasis van de regeling. De omvangsbasis wordt gebaseerd op de gevraagde indicator. Bij een gevraagde indicator van 'bestedingen gedurende het jaar' wordt de omvangsbasis bijvoorbeeld gevormd door de bestedingen in de regeling. De financiële grens is per specifieke uitkering:

- €12.500 indien de omvangsbasis kleiner dan of gelijk is aan €125.000.
- 10% indien de omvangsbasis groter dan €125.000 en kleiner dan of gelijk is aan €1.000.000.
- €125.000 indien de omvangsbasis groter is dan €1.000.000.

De rapporteringstolerante heeft geen consequenties voor de omvang en aard van de controle van specifieke uitkeringen. Het gaat alleen om het rapporteren van de waargenomen fouten en onzekerheden voortkomende uit de accountantscontrole. Op basis van de Nota verwachtingen accountantscontrole uitgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties rapporteren wij door middel van onderstaande voorgeschreven tabel de geconstateerde fouten of onzekerheden per regeling.

Nr	Naam specifieke uitkering of overige	Totalle fout of onzekerheid per specifieke uitkering	Totalle omvang van de fout of de onzekerheid (in €)	Toelichting fout/onzekerheid
E11	Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.